Eduskunta
Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Viite: K 2/2023 vp Hallituksen vuosikertomus 2022 https://www.eduskunta.fi/pdf/K+2/2023
Liite 3: Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta (talousvaliokunta alkaen s. 264)
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Liiteasiakirja/Documents/EDK-2023-AK-17846.pdf

Talousvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikkoasiasta. Lausunnossa pyydetään kommentoimaan hallinnonalaansa koskevia vuosikertomuksen liitteen 3 toimenpiteitä talousvaliokunnan toimialan osalta. Lausunnoissa pyydetään kiinnittämään huomiota erityisesti siihen, onko tilanne vuosikertomuksen antamisen jälkeen muuttunut.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa edellä mainituista sen vastuulla sisällöllisesti olevista hallituksen ker-tomukseen kirjatuista vastauksista seuraavaa:

Hankintamenettelyä koskeva lainsäädäntö HE 108/2016 vp – EV 239/2016 vp

Eduskunnan lausuma 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus huomioi sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädännössä vammaisten ja vanhusten asumispalvelujen järjestämisen inhimillisellä ja asiakaslähtöisellä tavalla.

Vastaus tähän lausumaan on laadittu työ- ja elinkeinoministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysminis-teriön kanssa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevilta osin. Vastaus on edelleen relevantti eikä asia tältä osin anna sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan enää aihetta toimenpiteisiin. Tässä lausunnossa edempänä kuvataan tarkemmin eduskunnan keväällä 2023 hyväksymän uuden vammaispalvelulain tämänhetkinen tilanne, johon oli viitattu alla olevan vastauksen lopussa.

4. Sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun varmistamiseen liittyvää sääntelyä on arvioitu vammaispalveluiden kokonaisuudistuksessa sekä iäkkäiden palveluiden uudistamisessa. Uuden vammaispalveluja koskevan lain keskeisenä tavoitteena olisi turvata vammaisten henkilöiden

tarpeen mukaiset ja laadukkaat palvelut. Vastuuministeriönä asiassa on ollut sosiaali- ja terveysministeriö. Hallituksen esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi annettiin eduskunnalle syksyllä 2022. Sosiaali- ja terveysvaliokunta jatkaa sen käsittelyä alkuvuodesta 2023. *Riikka Hietanen, johtava asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö*

Sosiaali- ja terveysministeriö tarkentaa lausuntopyynnön mukaisesti seuraavaa vastausta vammaispalve-lulain sekä iäkkäiden henkilöiden palvelujen uudistamisen osalta seuraavasti:

4. Sosiaalihuollon lainsäädäntö sisältää useita säännöksiä, jotka korostavat asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioon ottavaa asiakas- ja palveluprosessia eli palvelutarpeen asianmukaista selvittämistä ja arviointia, asiakassuunnitelman tekemistä tämän arvioinnin pohjalta sekä palvelujen järjestämistä ja tosiasiallista toteuttamista palvelutarpeen arviointiin perustuvan päätöksen mukaisesti. Myös palvelun pysyvyys on otettava huomioon palvelukokonaisuuksia muodostettaessa. Tämä velvoite koskee kaikkia vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden palveluja, mukaan lukien asumispalvelujen hankintaa koskevia päätöksiä ja ratkaisuja sekä mainittuja palveluja koskevien hankintasopimusten kestosta päättämistä. Hankintalain 108 pykälän mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen hankinnoissa hankintayksikön on otettava huomioon kyseistä palvelua koskeva lainsäädäntö.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun varmistamiseen liittyvää sääntelyä on arvioitu vammaispalvelulainsäädännön kokonaisuudistuksessa sekä iäkkäiden palveluiden uudistamisessa viime hallituskaudella. Uuden vammaispalveluja koskevan lain keskeisenä tavoitteena on ollut turvata vammaisten henkilöiden tarpeen mukaiset ja laadukkaat palvelut. Esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi annettiin eduskunnalle alkusyksyllä 2022 ja sosiaali- ja terveysvaliokunta sekä perustuslakivaliokunta käsittelivät sitä alkuvuodesta 2023. Vammaispalvelulaki ja muut esitykseen sisältyneet lait hyväksyttiin eduskunnassa sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisen mietinnön pohjalta maaliskuussa. Tasavallan presidentti vahvisti lait huhtikuussa ja niiden oli tarkoitus tulla voimaan 1.10.2023.

Petteri Orpon hallituksen 16.6.2023 julkaisema ohjelma sisältää kirjauksen, joka edellyttää hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantulon siirtämistä soveltamisalan tarkentamiseksi. Taustalla on tarkoitus varmistaa, että vammaispalvelulain soveltamisala turvaa vammaisten henkilöiden oikeuden saada tarvitsemansa palvelut ja että hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukainen rahoitusperiaate toteutuu. Hyväksytyn vammaispalvelulain voimaantuloa on hallitusohjelman mukaan siirrettävä, jotta hallitus voi käynnistää kiireellisesti

lainvalmistelun, jonka tarkoituksena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus. Tehtävänä on hallitusohjelman mukaan lisäksi huomioida uuden vammaispalvelulain valmistelussa lakiin eduskuntakäsittelyn aikana tehdyt lisäykset.

Edellä mainittu hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 9/2023 vp) on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Esityksen mukaan lait siirrettäisiin tulemaan voimaan 1.1.2025. Esityksen mukaan muutos mahdollistaisi vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen hallitusohjelmassa edellytetyllä tavalla ennen lakien voimaantuloa erikseen annettavalla esityksellä siten, että vammaispalvelulaki säilyisi vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Tämä turvaisi yksilöllisen tarpeen mukaiset palvelut vammaisille henkilöille ja varmistaisi hyvinvointialueiden rahoitusperiaatteen toteutumisen. Ehdotetun lain on tarkoitus tulla voimaan ennen 1.10.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on henkilökohtaisen budjetoinnin hankkeen loppuraportissa tehnyt ehdotukset henkilökohtaisen budjetoinnin käytännön toteuttamisesta etenkin vammaisten henkilöiden palvelujen järjestämisessä. Henkilökohtaisella budjetoinnilla tarkoitetaan vammaisen henkilön sosiaalipalvelujen järjestämistapaa, jossa henkilö valitsee ja hankkii palveluja hänelle myönnetyllä henkilökohtaisella budjetilla. Mallin tavoitteena on edistää vammaisen henkilön sosiaalipalvelujen järjestämistä yksilöllisellä ja erilaiset elämäntilanteet huomioivalla tavalla. Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy kirjaus, jonka mukaan henkilökohtaisen budjetoinnin käyttöönottoa edistetään.

Iäkkäiden henkilöiden palvelujen ja palvelurakenteen uudistamista sekä palvelujen laadun vahvistamista koskevat sosiaalihuoltolain ja vanhuspalvelulain muutokset tulivat voimaan 1.1.2023. Palvelurakennetta on vahvistettu mm. sosiaalihuoltolain 21 b §:ssä säädetyllä yhteisöllisellä asumisella sekä 19 a §:n 4 momentin sääntelyllä vuorokauden ajasta riippumattomasta kotihoidosta. Tavoitteena on uudistaa palvelurakennetta ottamalla yhteisöllinen asuminen laajemmin käyttöön hyvinvointialueilla. Sääntely edistää yksilöllisten palvelujen saatavuutta iäkkäille henkilöille ja varmistaa ympärivuorokautisen hoidon kohdentumisen sitä eniten tarvitseville. *Jaana Huhta, hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö*

Vammaisten henkilöiden välttämättömän avun ja tuen kilpailuttamisen lopettaminen

KAA 2/2018 vp – EK 46/2018 vp 1

Eduskunnan lausuma 1: Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto nimittää asiantuntijaryhmän, jossa ovat mukana aloitteen tekijöiden ja vammaisjärjestöjen edustajat, arvioimaan ja valmistelemaan viipymättä tarvittavat säädösmuutokset, joiden avulla turvataan vammaisten henkilöiden osallisuus ja oikeussuojakeinot heitä koskevassa päätöksenteossa. Lisäksi asiantuntijaryhmän tulee selvittää sosiaali- ja terveyspalveluja ja hankintalainsäädäntöä sekä niihin liittyvää neuvontaa ja ohjeistusta koskevat muutostarpeet sosiaali- ja terveyspalvelujen, mukaan lukien Kansaneläkelaitoksen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen, hankintojen kehittämiseksi. Tarvittavat säädösmuutokset on annettava eduskunnalle mahdollisimman pian.

Vastaus tähän lausumaan on laadittu työ- ja elinkeinoministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysminis-teriön kanssa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevilta osin. Alla oleva vastaus on edelleen pääosin relevantti eikä asia tältä osin anna enää aihetta toimenpiteisiin. Edellä on kuvattu tarkemmin eduskunnan keväällä 2023 hyväksymän uuden vammaispalvelulain tämänhetkinen tilanne, johon on viitattu alla olevassa vastauksessa.

1. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa hankintalainsäädännöstä ja sen muutostarpeista, ja linjaa siihen liittyvistä hallitusohjelmakirjauksista. Hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti nykyisen hankintalain mahdollisia muutostarpeita on selvitetty sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä, ja työ- ja elinkeinoministeriö on osallistunut osaltaan sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen valmisteluun. Valtiovarainministeriö on asettanut julkisten hankintojen vaikuttavuuden edistämiseksi julkiset hankinnat -toimenpideohjelman (Hankinta-Suomi), jossa on ministeriöiden edustajat.

Hallituksen esitys uudeksi vammaispalvelulaiksi annettiin eduskunnalle syksyllä 2022. Esityksen valmistelussa on kuultu laajasti vammaisjärjestöjen näkemyksiä. Sote-uudistuksen osalta on 1.7.2021 tullut voimaan lainsäädäntö sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä hyvin-vointialueista, jossa on yksityiskohtaista säätelyä myös sote-palveluiden hankinnasta. Asia ei enää anna aihetta toimenpiteisiin. *Riikka Hietanen, johtava asiantuntija, työ- ja elinkeinoministeriö*

Eduskunnan lausuma 2: Eduskunta edellyttää, että vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta vahvistetaan osana asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevan lainsäädännön valmistelua.

Sosiaali- ja terveysministeriön on päivittänyt vastausta seuraavasti:

2. Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmassa oli kirjaus, jonka mukaan lainsäädännöllä vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääräämisoikeutta. Valmistelua ei ollut mahdollista aktiivisesti edistää vuosien 2020–2021 aikana koronavirukseen liittyvästä säädös-valmisteluruuhkasta johtuen. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti kuitenkin 7.10.2021 asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisen seurantaryhmän. Laajapohjaisen ryhmän tehtävänä on tukea asiakkaan ja potilaan oikeuksia koskevan lainsäädännön valmistelua, tuottaa asiantuntijatietoa sekä osallistua vaihtoehtojen ja ehdotusten sekä niiden vaikutusten arviointiin. Seurantaryhmä on kokoontunut yhteensä kahdeksan kertaa vuosien 2021-2023 aikana. Seurantaryhmän ensimmäinen toimikausi päättyy 31.12.2023. Itsemääräämisoikeushankkeessa on valmisteltu oikeudellista tausta-aineistoa välttämättömän säädösvalmistelun käynnistämiseksi (rajoitus-toimia koskeva puuttuva sääntely). Itsemääräämisoikeushanke jatkuu Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaan, johon on kirjattu, että jatketaan asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuslainsäädäntötyötä, jonka tavoitteena on tukea ja vahvistaa itsemääräämisoikeutta ja varmistaa, että ihmisten perusoikeudet toteutuvat, kuitenkin siten, että asiakkaan turvallisuus ja yksilöllinen tarve voidaan huomioida kaikissa tilanteissa. Lainsäädäntöä kehitetään oikeudellisessa tärkeys- ja kiireellisyysjärjestyksessä. *Maija Miettinen, neuvotteleva virkamies, sosiaali- ja terveysministeriö*

Eduskunnan lausuma 3: Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto selvittää ja varmistaa vammaispalvelujen tarjoamisen edellytyksiin, kuten toimitiloja koskeviin vaatimuksiin, liittyvän lainsäädännön tarkoituksenmukaisuuden ja siihen liittyvän ratkaisu- ja valvontakäytännön yhtenäisyyden palvelujen käyttäjien yhdenvertaisuuden ja palveluntarjoajien tasavertaisten kilpailuedellytysten turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö on päivittänyt vastausta seuraavasti, ensimmäisen kappale vastauksesta on poistettu edelliseen hallitusohjelmaan viittaavana. Lisäksi vastausta on täydennetty vuoden vaihteessa epähuomiossa pois jääneeltä osin:

3. Vuosina 2021–2022 Kelassa oli käynnissä kokeilu, jossa tarjouskilpailu korvataan rekisteröitymis-menettelyllä eräiltä osin kuntoutuksessa. Kokeilun tavoitteena on selvittää, miten rekisteröitymismenettely soveltuu kuntoutuspalveluiden järjestämistavaksi. Kokeiluun on valittu tässä vaiheessa kaksi kuntoutuspalvelua. Kokeilu tuottaa tietoja hankintojen kehittämistä varten.

Kokeilun tuloksista ei ole vielä raportoitu. *Kaisu Harju-Kolkka, hallitussihteeri, sosiaali- ja terveysministeriö*

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskeva lainsäädäntö on hyväksytty eduskunnassa talvella 2023 ja laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023) tulee voimaan 1.1.2024. Laissa säädetään muun muassa palveluntuottajaa ja toimintaa koskevista edellytyksistä, mukaan lukien toimitilat, toimintaympäristö ja välineet sekä palvelun laadullisista edellytyksistä ja vastuusta palvelujen laadusta sekä omavalvonnasta. Valviran ja aluehallintovirastojen ohjauksessa ennen lain voimaantuloa on painotettu yhdenmukaisen ratkaisukäytännön sekä lainsäädännön yhtenäisen soveltamisen merkitystä. STM antaa ohjeen valvontalain soveltamisesta syksyn 2023 aikana. *Riitta-Maija Jouttimäki, hallitusneuvos, sosiaali- ja terveysministeriö*

Jaana Huhta hallitusneuvos

JAKELU Eduskunta, talousvaliokunta

TIEDOKSI APO, YTO, SVO postit
Johtaja Taru Koivisto
Johtaja Jaska Siikavirta
Johtaja Essi Rentola
Erityisasiantuntija Riikka Hietanen TEM